

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Halduskohus
Kohtukoosseis	Kohtunik Maret Altnurme
Otsuse tegemise aeg ja koht	29.11.2013. a, Tallinn
Haldusasja number	3-13-987
Haldusasi	MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts kaebus Veterinaar- ja Toiduameti 19.02.2013 otsuse nr 81 ja 09.04.2013 vaideotsuse nr 36 tühistamise nõuetes.
Menetlusosalised	<p>Kaebaja – MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts, seaduslik esindaja Sanna Turu, lepingulised esindajad vandeadvokaat Aet Bergmann ja vandeadvokaadi vanemabi Margus Sorga;</p> <p>Vastustaja – Veterinaar- ja Toiduamet, lepinguline esindaja vandeadvokaat Jaanus Tehver;</p> <p>Kolmas isik – MTÜ Eesti Hobusekasvatajate Selts, seaduslik esindaja Maario Laas ja volitatud esindaja Krista Sepp.</p>
Asja läbivaatamise vorm	Kohtuistungil 12.08.2013. a.
Resolutsioon	Jätta kaebus rahuldamata ja menetlusosaliste menetluskulud nende endi kanda.

Käesoleva kohtuotsuse peale on õigus selle avalikult teatavakstegemisest 29.11.2013 arvates esitada apellatsioonkaebus vahetult Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul (HKMS § 181 lg 1). Samaks kuupäevaks tuleb apellatsioonkaebus esitada ka juhul, kui selle koostamiseks vajatakse menetlusabi. Menetlusabi taotluse ja apellatsioonkaebuse võimalike puuduste kõrvaldamise lahendab ringkonnakohus hiljem. Kui apellant ei taotle apellatsioonkaebuse lahendamist kohtuistungil, eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamisega kirjalikus menetluses (HKMS § 182 lg 1 p 9).

Asjaolud

1. MTÜ Eesti Raskeveohobuse Selts (ERS) esitas 26.11.2012 Veterinaar- ja Toiduametile (VTA) taotluse tunnustada ERS-i aretusühinguna Eesti raskeveohobuse paralleeltõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana.
2. VTA 19.02.2013 otsusega nr 81 keelduti ERS-i tunnustamisest.
3. 27.02.2013 esitas ERS 19.02.2013 otsusele vaide, mis jäeti VTA 09.04.2013 vaideotsusega rahuldamata.
4. 08.05.2013 saabus Tallinna Halduskohtule ERS-i kaebus VTA 19.02.2013 otsuse nr 81 ja 09.04.2013 vaideotsuse nr 36 tühistamise nõuetes.

Kaebuse sisu

5. Kaebaja leiab, et VTA seisukoht vaidlustatud otsustes on väär ja VTA on ebaõigesti kohaldanud põllumajandusloomade aretuse seaduse (PõLAS) § 9 lg-t 1. VTA ei ole arvesse võtnud kõiki olulisi asjaolusid ning on lähtunud kaalutusõiguse teostamisel ebaõigest asjaoludest, rikkudes haldusmenetluse seaduse (HMS) § 4 lg 2 nõudeid. Nimelt on kaebaja korduvalt juhtinud VTA tähelepanu sellele, et ERS-i liikmetele kuuluvate hobuste arv ei määra ERS-i aretuspopulatsiooni ning 52 hobust on üksnes ERS-i liikmeskonnal tunnustamise taotlemise hetkel olev hobuste arv. Aretustöö ise hõlmab aga kogu populatsiooni, so 24.01.2013 seisuga 332 eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatus registreeritud hobust ning kuna ERS-i tunnustamiseks esitatud aretusprogramm vastab MTÜ Eesti Hobusekasvatajate Selts (EHS) kui originaaltõuraamatu pidaja sätestatud põhimõtetele, ei ole ühtki mõjuvat põhjust, miks ei peaks saama edukalt läbi viia kahte paralleelset aretusprogrammi. Seega vastab hobuste hulk aretustegevuseks vajalikele nõuetele.

5.1. VTA on vaideotsuse rajanud sisuliselt EHS-i seisukohale, jälgides (õigusvastaselt) asjaolu, kas EHS kui originaaltõuraamatu pidaja on andnud tunnustamiseks nõusoleku või mitte. EHS väitis, et temale ei ole antud võimalust tutvuda kaebaja programmiga ning asus oletuslikule seisukohale, et kaebaja aretusprogramm ei pruugi järgida EHS-i aretusprogrammis kehtestatud põhimõtteid ja seetõttu ei pea EHS võimalikuks eesti raskeveohobuste tõuraamatu populatsiooni kuuluvate hobuste kasutamist kaebaja aretusprogrammis. Sellega on VTA ebaõigesti kohaldanud PõLAS § 9 lg-t 5, sest tunnustamise eelduseks ei ole originaaltõuraamatu pidaja nõusolek ega luba, vaid tunnustamist taotlev ühing peab üksnes tagama, et on täidetud originaaltõuraamatut pidava organisatsiooni või ühingu sätestatud põhimõtted, samuti peab VTA rajama haldusakti objektiivsetele asjaoludele ja kehtivale õigusele.

5.2. VTA on leidnud, et aretusprogrammide põhimõtted on teineteisega kooskõlas. VTA on tuginenud Eesti Maaülikooli 13.02.2013 arvamusele, mis aga omakorda lähtub ebaõigest eeldusest, et aretustegevuses kasutatakse ainult ERS-i liikmetele kuuluvaid hobuseid. See eeldus on esitatud tendentslikult ega ole õige, sest paralleeltõuraamatute pidamisel hõlmab aretustegevus kogu vastava tõu populatsiooni. Populatsiooni „killustamist“ ei saa seetõttu toimuda ja sellised väited on demagoogilised, emotsionaalsed ja põhjendamata.

5.3. VTA on ebaõigesti sisustanud PõLAS § 10 lg 4 p-dest 1 ja 3 tulenevat kaalutusõigust ega ole arvestanud kaalutusõiguse piiride ja eesmärgiga. Euroopa Komisjon on otsuse 92/353/EMÜ art 2 lg 1 ja lg 2 tõlgenduses öelnud, et aretusühingu tunnustamine on tähtsuselt ülimuslik ja kohustuslik, kui

tunnustamist taotlev aretusühing vastab nõuetele; tunnustamisest keeldumine on seevastu pigem erand ja peaks olema võimalik üksnes mõjuva(te) põhjus(t)e olemasolul. Sama näeb ette ka PõLAS § 10 lg 1 viimane lause. Järelikult seab kaalutusõiguse aluseks olev norm prioriteediks aretusühingu tunnustamise, kui tunnustamise tingimused on täidetud. Seega on VTA vaideotsuses rikkunud HMS § 4 lg-st 2 tulenevaid kaalutusõiguse teostamise nõudeid.

5.4. VTA on rikkunud vaideotsuses põhjendamiskohustust. Asjaolu, et uue ühingu tunnustamine kahjustab EHS-i tegevust ja aretus-säilitusprogrammi, on VTA vaideotsuses esitanud kaks korda deklaratiivses vormis, kuid seda väidet ei ole sisuliselt põhjendatud. Vaideotsuses ei sisaldu põhjendusi, mil moel kahjustaks ERS-i poolt paralleeltõuraamatu pidamine EHS-i tegevust ja tema programmi. Kaebaja poolt tunnustamiseks esitatud aretusprogramm vastab kõigiti EHS-i põhimõtetele ning teatud arvu hobuste kandmine ERS-i peetavasse paralleeltõuraamatusse ei muuda nende hobuste aretuses kasutamise võimalusi.

5.5. VTA poolt on põhjendamatu rääkida originaaltõuraamatu- ja paralleeltõuraamatu pidaja igakülgse koostöö korral raskeveotõu säilimise ohustamisest või populatsiooni killustumisest. Käesolevas asjas ei ole tegelik vaidlus mitte aretus- ega säilitusküsimuste üle, vaid tegemist on organisatsioonide konkureerimisega ning kolmas isik EHS ei soovi taolise olukorra tekkimist. Tegelikult on konkurents ka selles valdkonnas vajalik. Praegu on kolmas isik lihtsalt ainus organisatsioon, keda VTA on tunnustanud eesti raskeveohobuse tõuraamatu pidajana. Seega on hobusekasvatajad sundseisus ja peavad oma hobused registreerima EHS-i poolt peetavas tõuraamatus. ERS-i eesmärgiks on pidada eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatut, pakkuda seda tõugu hobuseid pidavatele isikutele kvaliteetset teenust ja arendada eesti raskeveo tõugu hobust.

5.6. Prof. Viinalass on rajanud oma 13.02.2013 arvamuse ebaõigetele faktidele ja asjaoludele, mis on viinud ebaõigete järeldusteni. Kokkuvõtlikult kinnitavad prof. Viinalassi 24.09.2013 vastused kaebaja kriitikat arvamuse suhtes. Prof. Viinalass on lähtunud valedest eeldustest (eelkõige eeldusest, et erinevatesse tõuraamatutesse kantud hobuseid ei paaritata enam omavahel) ja valedest arvamustest efektiivse populatsioonimahu arvutamisel; ta on põhjendamatult välistanud noorloomad oma arvestusest ja loonud tendentslike paljasõnaliste väidetega emotsionaalse fooni arvamusele, mis sellisena ei ole õige. Seetõttu ei saa nõustuda tema arvamuse aluseks võtmisega VTA otsusele.

5.7. Juhul, kui kohus leiab, et ERS-i tõuraamatu pidamise õigus ei pole põhjendatud seetõttu, et ERS-i liikmetel on kohtu arvates liiga vähe hobuseid PõLAS § 9 lg 1 mõttes, siis palub kaebaja jätta kohaldamata PõLAS § 9 lg 1 selles osas, milles see seab tunnustamisel tingimuseks, et tunnustamist taotleval aretusühingul või selle liikmetel peab olema aretuseduks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi ja edastada vastav otsus Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses sätestatud korras. PõLAS § 9 lg 1 on vastuolus põhiseaduse §-dega 31 ja 48. PõLAS § 9 lg-s 1 sätestatud nõue, et juba enne tõuraamatu tunnustamist peab tõuraamatut pidada soovival ühingul või selle liikmetel olema teatud arv loomi, ei ole eesmärgipärane ega proportsionaalne, sest pärast tunnustamist ei oma vähimatki tähtsust asjaolu, kas aretusühingule või tema liikmetele kuulub loomi või mitte. Juba tõuraamatut pidaval organisatsioonil ega selle liikmetel ei pea olema ühtegi looma – loomi võib tõuraamatusse lasta kanda iga sobiliku looma omanik, aga ta ei pea selleks olema ühegi ühingu liige ega vastama ise muudele tingimustele. Tõuraamatusse kantavate loomade omanikuks ei pea olema aretusühing ja selliste loomade omanikud ei pea olema aretusühingu liikmed. Ei ole ühtegi mõistlikku alust, miks üldse peaks tõuraamatu tunnustamiseks eeldama, et tõuraamatu pidajal või temaga seotud isikutel on piisaval arvul loomi. Kaebaja palub kaebuse rahuldada ning menetluskulud jätta vastustaja kanda.

Vastustaja VTA vastulause

6. VTA 19.02.2013 otsuse järel, et kaebuse esitajal ei ole piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning planeeritav arendustegevus ohustab eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist, oli rajatud Eesti Maaülikooli prof. Viinalassi 13.02.2013 arvamusele. Kaebuse esitaja ja vastustaja on eriarvamusel selles, millised hobused kuuluvad PõLAS § 9 lg-s 1 viidatud piisava hulga kindlakstegemisel arvesse võtmisele. Vastustaja on seisukohal, et see asjaolu, kui suur on aretuspopulatsioon ehk tõuraamatusse kandmiseks sobivate loomade arv kokku, ei oma aretusühingu tunnustamise seisukohast tähendust. PõLAS § 9 lg 1 ja Euroopa Komisjoni otsuse 92/353/EMÜ lisa p 2d kohaselt peab piisav hulk aretuseks sobivaid loomi kuuluma aretusühingule või tema liikmetele. Kaebuse esitaja liikmetele kuuluvate aretuseks sobivate hobuste arv ei ole aretuseks (antud juhul ka tõu säilitamiseks) piisav. Järelikult ei vasta kaebuse esitaja eelviidatud PõLAS ja Euroopa Komisjoni otsuse nõuetele.

6.1. Kaebuse esitaja ei ole kaebuses välja toonud asjaolusid, mis seaksid prof. Viinalassi arvamuse ja sellele rajatud vastustaja seisukoha õigsuse kahtluse alla. Sellest tulenevalt leiab vastustaja, et vaidlustatud VTA otsus on nii sisuliselt kui vormiliselt õiguspärane ning alus selle tühistamiseks puudub.

6.2. Kaebuse esitaja etteheide, et VTA on vaideotsuses ebaõigesti kohaldanud PõLAS § 9 lg-t 5 on põhjendamatu, sest vastustaja ei ole vaideotsuses viidatud sätet rakendanud. VTA ei ole ei kaebuse esitaja tunnustamise menetluses ega vaideotsuse tegemisel lähtunud eeldusest, et kaebuse esitaja tunnustamiseks on nõutav EHS-i nõusolek või luba.

6.3. Kaebuse esitaja etteheited diskretsiooni teostamisele vaideotsuse tegemisel on põhjendamatud. Kaebuse esitaja tunnustamisest keelduti PõLAS § 10 lg 3 ja Euroopa Komisjoni otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg 2 alusel. Olukorras, kus kaebuse esitajal ei ole vastustaja hinnangul piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning planeeritav aretustegevus ohustab eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist, puudus vastustajal diskretsioon kaebuse esitaja tunnustamise üle otsustamisel – kohaldamisele kuulunud normide kohaselt tuleb sellisel juhul tunnustamisest keelduda. Diskretsioonist saab rääkida siis, kui tunnustamisest oleks keeldutud mõnel PõLAS § 10 lg 4 nimetatud alusel. Antud juhul oli keeldumise alus PõLAS § 10 lg 3.

6.4. Vaideotsuse tegemisel ei ole rikutud põhjendamiskohustust. VTA on vaideotsuses leidnud, et ühingu liikmetele kuuluvate hobuste populatsioon ei võimalda organiseerida tõhusat paaridevalikut ning vältida sugulusaretusest tekkivaid riske. Seda seisukohta toetab vaideotsuses viidatud prof. Viinalassi arvamus. Järelikult ei ole VTA järel, et kaebuse esitaja planeeritav aretustegevus ohustab tõu säilimist, paljasõnaline ega alusetu.

Vastustaja palub jätta kaebuse rahuldamata ning menetluskulud kaebaja kanda.

Kolmanda isiku EHS-i seisukoht

7. Kolmas isik nõustub VTA seisukohtadega ning märgib täiendavalt, et ohustatud tõug on tõug, mille puhtatõulisi märasid on vähem kui 1000. Vaidlus puudub selles, et raskeveohobune kuulub ohustatud tõugude hulka. Ka kaebaja on ise tunnistanud, et raskeveohobune on täna Eestis väga kriitilises seisus. Kolmas isik selgitab, et pooled võivadki jääda matemaatiliselt analüüsima hobuste arvu, kuid tõuaretuses vaadatakse nende hobuste omadusi. Ka märgib kolmas isik, et argumendid hobuste omanike valikuvõimaluste osas ühingu valimiseks ei ole asjakohased. VTA on teinud kaalutletud otsuse ekspertarvamuse alusel.

Kohtu põhjendused

Kohus on seisukohal, et kaebus on alusetu ja tuleb jätta rahuldamata. Kohtu põhjendused on alljärgnevad.

8. Käesolevaks ajaks on poolte vahel jäänud vaidlus küsimuses, kas ERS-il oli VTA otsuse tegemise ajal piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi PõLAS § 9 lg 1 ja Euroopa Komisjoni otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg 2 tähenduses ning kas planeeritav aretustegevus ohustab eesti raskeveotõu kui ohustatud tõu säilimist.

Euroopa Komisjoni otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg 2 kohaselt, kui liikmesriigis on ühe tõu puhul juba ametlikult tunnustatud üht või mitut organisatsiooni või ühingut, võivad liikmesriigi ametiasutused uue organisatsiooni või ühingu tunnustamisest keelduda: kui see ohustab tõu säilimist või kahjustab olemasoleva organisatsiooni või ühingu tegevust või tõuparandus- või selektsiooniprogrammi; või kui seda tõugu hobuslast võib kanda sellise tõuraamatu eriosasse, mida peab organisatsioon või ühing, mis iseäranis selle osa puhul järgib lisa punktis 3b originaaltõuraamatut pidava organisatsiooni või ühingu sätestatud põhimõtteid. Sama otsuse lisa p 2d kohaselt peab tõuraamatuid pidav, tõuraamatu osasid asutav ja registreeritud hobuslaste tõuraamatuid asutav organisatsioon või ühing ametliku tunnustuse saamiseks tõendama pädevatele asutustele, et tal on piisavalt suur kari tõuparandus- või selektsiooniprogrammi teostamiseks või tõu säilitamiseks, kui see on vajalik. PõLAS § 9 lg 1 sätestab, et tunnustamist taotlevad aretusühing ja jõudluskontrolli läbiviija peavad olema võimelised osutama aretusteenust oma valitud aretusvaldkonnas, kusjuures aretusühingul või tema liikmetel peab olema aretuseduks piisav arv tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmiseks sobivaid loomi ning ohustatud tõu säilitaja peab olema võimeline läbi viima ohustatud tõu säilitusprogrammi.

Kohus on seisukohal, et VTA on korrektselt tõlgendanud komisjoni otsuse lisa p-i 2d ning PõLAS § 9 lg-t 1 selliselt, mille kohaselt tuleb aretuseduks piisav arv loomi teha kindlaks, arvestades aretusühingu või tema liikmete omandis olevate loomade arvu. Tõlgendusele, mille kohaselt tuleks arvesse võtta kõik aretuskõlblikud vastava tõu hobused originaaltõuraamatust, ülalmärgitud õigusnormid alust ei anna. PõLAS § 9 lg 1 ja komisjoni otsuse lisa p 2d kontekstis on oluline, kas tunnustamist taotlev aretusühing on ühingule või selle liikmetele kuuluvate (omandis olevate) loomadega suuteline planeeritud aretustegevust (milleks aretusühing ongi loodud) läbi viima. See tähendab, et aretusühingu eesmärgiks peaks olema aretustegevus ning selle aretustegevuse jätkusuutlikkuse näitaja on märgitud normide valguses ühingule endale või tema liikmetele kuuluvate loomade arv, sest eelduslikult on ühingu aretustegevuses nõus osalema ühingu liikmed. Sellist nõusolekut ei saa aga eeldada ühingusse mittekuuluvate liikmete osas, kes omavad sama tõu loomi. Järelikult on loogiline, et aretuseduks piisavate loomade arvu hinnatakse ühingu enda või tema liikmete omandis olevate loomade arvukuse järgi.

9. Kohtu hinnangul ei ole PõLAS § 9 lg 1 põhiseadusega vastuolus. Kaebaja seisukoha kohaselt piirab viidatud norm tema ettevõtlusvabadust (põhiseaduse § 31) ning õigust koonduda mittetulundusühingutesse (põhiseaduse § 48). Kohus seda seisukohta ei jaga. PõLAS § 9 lg 1 ei takista kaebajal tegeleda ei ettevõtlusega ega koonduda mittetulundusühingusse, vaid reguleerib, millised tingimused peavad olema täidetud, et tegeleda aretustegevusega. Tegelemine loomade aretusega ning tõuraamatu pidamine ei ole isiku põhiõigused, mis oleks põhiseadusega erilise kaitse all. Viidatud tegevused on ettevõtlus nagu iga teinegi ettevõtluse vorm, millega tegelemise tingimused ja kord on vastavalt põhiseaduse §-s 31 sätestatud seaduse reservatsioonile reguleeritud konkreetsel juhul PõLAS-ga. Kohtu hinnangul ei ole PõLAS § 9 lg 1 ka vastuolus Euroopa Komisjoni otsusega nr 92/353/EMÜ ega ebaproportsionaalne. Normi eesmärki selgitas kohus

kohtuotsuse p-s 8.

10. Kohus ei nõustu ka kaebaja kriitikaga prof. Viinalassi 13.02.2013 arvamuse suhtes ning leiab, et oma lõppjärelustes oli arvamus adekvaatne – kaebajal ja tema liikmetel puudus piisaval hulgal tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning planeeritav aretustegevus ohustas selliselt eesti raskeveo tõu säilimist.

Kaebaja poolt esitatud etteheidetest prof. Viinalassi arvamusele (I kd tl 156-158) olulisim on asjaolu, et prof. Viinalass ei võtnud oma 13.02.2013 arvamuse (I kd tl 25-26) koostamisel arvesse noorhobuseid. Kohus nõustub kaebajaga, et arvestades planeeritava aretustegevuse perspektiivi ja pika-ajalisust, tulnuks arvesse võtta ka noorloomad. Kuid isegi juhul, kui arvesse oleks võetud ka ERS-ile ja tema liikmetele VTA otsuse tegemise ajal kuulunud noorloomi, oleks prof. Viinalassi järelendus raskeveo hobuse aretuspopulatsiooni kohta jäänud samaks. See nähtub prof. Viinalassi ütlustest kohtule (I kd tl 112-114) kui ka tegelikult kaebaja kriitikast nimetatud arvamusele. Prof. Viinalassi arvamuse kohaselt peetakse efektiivse populatsioonimahu suurust $N_e = 50$ vähimaks, et tagada populatsiooni lühiajaline säilimine. Sellele seisukohale ei ole kaebaja sisulisi vastuväiteid esitanud. Võttes arvesse ERS-i liikmetele prof. Viinalassi arvamuse andmise ajal kuulunud noorhobuseid, oleks populatsioonimahu numbriliseks näitajaks kaebaja enda arvestuste järgi tulnud 35, mis on samuti alla efektiivse populatsioonimahu vähima aktsepteeritava näitaja. Asjakohatud on siinjuures kaebaja arvutused EHS-i liikmetele kuuluvate raskeveohobuste arvuga seonduvalt ning ERS-i liikmetele kohtumenetluse ajal kuuluvate raskeveohobuste arvuga seonduvalt – prof. Viinalass ja VTA pidid arvesse võtma üksnes taotluse menetlemise ajal ERS-i liikmetele kuulunud raskeveohobuseid, nagu kohus kohtuotsuse p-s 8 selgitas. Halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 158 lg 2 kohaselt hindab kohus haldusakti õiguspärasust haldusakti tegemise aja seisuga, seepärast ei saa kohus arvesse võtta muudatusi ERS-i liikmetele kuuluvate hobuste arvukuse osas. Kui ERS-i liikmetele kuuluvate raskeveohobuste arv on muutnud selliselt, et see tagaks täna VTA poolt teistsuguse otsuse tegemise, saab kaebaja esitada VTA-le värsquete andmetega uue tunnustamise taotluse.

Mis puudutab kaebaja etteheiteid seoses inbriidingukoefitsiendi hindamisega prof. Viinalassi poolt, siis kohtu arvates ei anna kaebaja kriitika alust lugeda ümber lükatuks prof. Viinalassi hinnangut, et kui aretusühingule kuuluvate loomade efektiivne populatsioonimaht on alla 50, on populatsioon väga haavatav eelkõige inbriidingudepressiooni ohu ja geneetilise variatsiooni vähenemise tõttu. Eelnevast nähtuvalt teeb prof. Viinalass järeldusi planeeritava aretustegevuse ohutuse ja hobuste arvu piisavuse üle inbriidingukoefitsiendi (millest saab teha järelduse inbriidingudepressiooni ohu kohta) ja efektiivse populatsioonimahu seose kaudu ning kaebaja arutlused üksikute konkreetsete hobuste inbriidingukoefitsiendi üle on kontekstist väljarebitud ega muuda prof. Viinalassi järeldust ebaõigeks. Juba oma 13.02.2013 arvamuses on prof. Viinalass viidanud, et sellise väikse populatsiooni säilitamine eeldab väga ranget paaride valikut ning võõrvere lisamise vajadust. Prof. Viinalass ei ole selles osas oma seisukohti muutnud.

Eelnevast nähtuvalt puudub kohtul alus kahelda prof. Viinalassi pädevuses, tema erapooletuses ning tema poolt antud ekspertarvamuse adekvaatsuses.

11. Kohus on seisukohal, et VTA ei ole väärtalt sisustanud kaalutusõigust. Kaebaja viited PõLAS § 10 lg 4 p-dele 1 ja 3 on asjakohatud, kuna VTA 19.02.2013 otsus ei ole antud nende normide alusel. Vaidlustatud otsuse õiguslikuks aluseks on PõLAS § 10 lg 3, mis sätestab, et kui aretusühing, jõudluskontrolli läbiviija või ohustatud tõu säilitaja või tema kavandatud aretustegevus ei ole nõuetekohane, teeb järelevalveasutuse juht või tema volitatud ametnik nimetatud isiku tunnustamisest keeldumise otsuse. Viidatud säte ei võimaldada VTA-l teostada kaalumist, kui tuvastatud on aretusühingu või tema kavandatava aretustegevuse mitte-nõuetekohasus. Sellisel juhul ei pea VTA arvestama ja hindama muid asjaolusid ega kaaluma erinevate käitumisvõimaluste vahel, vaid peab

tegema isiku tunnustamisest keeldumise otsuse. Ka kaebaja poolt viidatud Euroopa Komisjoni otsuse nr 92/353/EMÜ art 2 lg-d 1 ja 2 ning PõLAS § 10 lg 1 seavad tunnustamise eelduseks aretusühingu ja tema kavandatava aretustegevuse nõuetekohasuse. Käesoleval juhul on VTA põhjendatult leidnud, et ERS ei ole aretusühinguna nõuetekohane, kuna tal puudub piisav hulk tõuraamatusse kandmiseks sobilikke loomi ning sellisena planeeritav aretustegevus ohustab eesti rasekveotõu säilimist. Järelikult tuli VTA-l keelduda PõLAS § 10 lg 3 alusel ERS-i tunnustamisest. PõLAS § 10 lg-le 4 on VTA viidanud oma 09.04.2013 vaideotsuses, kuid mitte 19.02.2013 otsuse tegemise õigusliku alusena, vaid toomaks vastusena kaebaja vaidemenetluse väidetele välja tunnustatud aretusühingu ja tunnustatud ohustatud tõu säilitaja (konkreetsel juhul EHS-i) seadusega ettenähtud õiguste kaitsmise vajaduse.

12. Kohtu hinnangul ei ole VTA 09.04.2013 vaideotsus põhjendamata. VTA on vaideotsuses põhjendanud, miks on ta vaatamata vaites esitatud seisukohtadele jätkuvalt samal seisukohal kui 19.02.2013 otsuseski. Vaideotsuses on viidatud, et kaebajale kuuluvate hobuste arvukuse ning planeeritava aretustegevuse hindamisel on tuginetud Eesti Maaülikooli 13.02.2013 ekspertarvamusele. HMS § 56 lg 1 lubab haldusakti põhjenduse esitada ka menetlusosalisele kättesaadavas dokumendis, millele on haldusaktis viidatud. Seega tuleb ka Eesti Maaülikooli prof. Viinalassi 13.02.2013 arvamuses esitatut lugeda nii VTA 19.02.2013 otsuse kui ka 09.04.2013 vaideotsuse põhjenduste osaks. Koos prof. Viinalassi arvamusega on VTA 09.04.2013 vaideotsuse põhjendused kohtu arvates jälgitavad ja piisavad.

13. Kõike ülaltoodut arvesse võttes on kohus seisukohal, et kaebus on alusetu ja tuleb jätta rahuldamata. VTA 19.02.2013 otsuse ja 09.04.2013 vaideotsuse tühistamiseks alust ei ole. Seepärast ei pea VTA ka kaebaja 26.11.2012 taotlust uuesti läbi vaatama (tühistamisnõuete rahuldamisest kohtu poolt tulenuks automaatselt VTA kohustus kaebaja taotluse uueks läbivaatamiseks, mistõttu ei ole kohus kaebaja kohustamistaotlust ka eraldi nõudena menetlusse võtnud).

Kohus ei pea asja lahendamisel andma enam hinnangut küsimusele, kas ERS-i ja EHS-i aretusprogrammid on omavahel kooskõlas või mitte – poolte vahel puudub käesolevaks ajaks vaidlus selles küsimuses ning ERS-i programm on EHS-i programmiga kooskõlla viidud. Samamoodi ei pea kohus hindama kaebaja argumente seonduvalt PõLAS § 9 lg-ga 5, kuivõrd VTA ei ole oma akte andes nimetatud normile tuginenud.

14. Et kaebus jääb rahuldamata, jäävad kaebaja menetluskulud vastavalt HKMS § 108 lg-le 1 kaebaja enda kanda. Kolmas isik ei ole kohtule esitanud taotlust menetluskulude hüvitamiseks, mistõttu jäävad ka kolmanda isiku menetluskulud kolmanda isiku enda kanda.

18.10.2013 esitas vastustaja kohtule taotluse, milles palub HKMS § 108 lg-st 1 ja § 109 lg-st 1 tulenevalt mõista kaebajalt välja vastustaja kantud menetluskulud 920,40 eurot, mis seisnevad vastustajale osutatud õigusabiteenus. Taotluses vastustaja välise õigusabi kasutamise vajadust ei põhjenda.

Riigikohus on 19.06.2007 otsuses haldusasjas nr [3-3-1-24-07](#) leidnud, et selleks, et õigustada halduskohtumenetluses kantud haldusvälise õigusabi teenuse kulude väljamõistmist, peab kohtuasi olema reeglina haldusorgani igapäevase põhitegevuse raamidest väljuv. Põhimõtteliselt sama seisukohta on Riigikohus väljendanud korduvalt ka varem (vt nt 10.05.2001 määrus haldusasjas nr [3-3-1-11-01](#); 05.10.2005 otsus haldusasjas nr [3-3-1-48-05](#); 14.05.2007 otsus haldusasjas nr [3-3-1-16-07](#)). Oma 05.10.2005 otsuses haldusasjas nr [3-3-1-48-05](#) märkis Riigikohus, et haldusorganil ei ole halduskohtumenetluses välise õigusabi kasutamine keelatud, ent sellisel juhul tuleb arvestada, et hoolimata kaebuse rahuldamata jätmisest ei pruugi kohus kaebajalt haldusorgani kasuks menetluskulusid välja mõista. Seega võib haldusorgan välist õigusabi küll kasutada, ent

peab arvestama sellega, et kui tegemist on haldusorgani põhitegevusega seotud vaidlusega, siis võivad tema menetluskulud jääda tema enda kanda ka kaebuse põhjendamatusel korral.

Kohus leiab, et käesoleval juhul ei esine selliseid erandlikke asjaolusid, mis annaksid aluse vastustaja kasuks õigusabikulude väljamõistmiseks. Vaidlus aretusühingu tunnustamise üle paralleeltõuraamatu pidaja ja jõudluskontrolli läbiviijana ei välju mingil moel VTA igapäevase põhitegevuse raamidest. Ka ei ole VTA põhjendanud, miks oli välise õigusabi kaasamine seekord vajalik.

Eeltoodust tulenevalt jätab kohus vastustaja taotluse menetluskulude väljamõistmiseks kaebajalt rahuldamata ja menetlusosaliste menetluskulud nende enda kanda.

/allkirjastatud digitaalselt/

Maret Altnurme

Kohtunik